

Othering Europe?

Het Engelse parlement, haar leger in vreedstijd en de Engelse identiteit, 1697-1698

Paul Schilder

3978478

27 januari 2014

Internationale Betrekkingen in de Vroegmoderne Tijd

Dr. D.M.L. Onnekink

11 048 woorden

OTHERING EUROPE? HET ENGELSE PARLEMENT, HAAR LEGER IN VREDESTIJD EN DE ENGELSE IDENTITEIT, 1697-1698

Paul Schilder
Universiteit Utrecht

Abstract

Met het einde van de Negenjarige Oorlog in 1697 ontstond in de Engelse politiek een enorme discussie over het inperken dan wel afschaffen van het staande leger. Tegenstanders van het militaire apparaat deden beroep op argumenten van onder anderen Machiavelli en Harrington, voorstanders wezen naar de fragiele staat van het Europese continent en de waarschijnlijke terugkomst van de Franse agressie. Deze enerzijds filosofische, anderzijds pragmatische argumenten zijn al in detail onderzocht. Wat historici echter hebben nagelaten, is het reflecteren van de discussie op de Engelse identiteitsontwikkeling. Deze scriptie neemt ter hand vier pamfletten van zowel voor- als tegenstanders, en beargumenteert dat zij allen een duidelijk beeld hadden van Engeland als vrije natie ten opzichte van een verscheurd, en in meer of mindere mate absolutistisch Europa, wiens volkeren aan de ketenen der slavernij lagen.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	6
Theoretisch kader	9
Legers, partijpolitiek en xenofobie in laatzeventiende-eeuws Engeland	12
Een moeizame eeuw: Engeland en haar leger	12
Partijpolitiek in de late zeventiende eeuw	15
Xenofobe Engelsen?	18
De tegenstanders	20
John Trenchard	20
Samuel Johnson	24
De voorstanders	30
John lord Somers	30
Daniel Defoe	33
Conclusie	37
Bibliografie	39

INLEIDING

*'The nations, not so blest as thee,
Must, in their turns, to tyrants fall;
While thou shalt flourish great and free,
The dread and envy of them all.
Rule, Britannia! rule the waves.
Britons never will be slaves.'*¹

1 Augustus 1740, landgoed Cliveden in Buckinghamshire. Ter herinnering van de troonsbestijging van George I heeft kroonprins Frederik zijn paleis geopend voor een vererende maskerade over de middeleeuwse koning Alfred de Grote, en klinken de tonen van *Rule Britannia*.² Het muziekstuk, dat in 1740 zijn eerste uitvoering had, zou in de twee eeuwen volgend op haar eerste vertoning uitgroeien tot één van de nationale liederen van het Verenigd Koninkrijk. Niet voor het eerst echter, hoorde de wereld de retoriek van een Brits patriottisme. Met dezelfde strekking, drieënveertig jaar eerder, zette schrijver John Trenchard de exceptionele staat van het Engelse volk uiteen met een vooraanstaand pamflet over het Engelse leger in vreedestijd:

'we see most Nations in Europe over-run with Oppression and Slavery, (...) And if we enquire how these unhappy Nations have lost that precious Jewel Liberty, and we as yet preserved it, we shall find their Miseries and our Happiness proceed from this, that their Necessities or Indiscretion have permitted a standing Army to be kept amongst them'.³

Een leger in vreedestijd was de boosdoener volgens Trenchard. Wie de overheid een leger in vreedestijd toevertrouwt, zal uiteindelijk aftakelen tot haar slaaf. Het discours klinkt misschien simplistisch, maar aanlokkelijk was het zeker. Niet voor niets kopieerde toneelschrijver James Thomson de antimilitaristische gedachte in *Rule Britannia*: als de Britten de baas zijn op zee, is er geen leger in vreedestijd nodig voor de bescherming van de Britse eilanden, en blijven de rechten en vrijheden van het Britse volk beschermd tegen ontvreemdingen van militaire hand.

¹ J. Thomson, T. Arne, *Rule, Britannia!* in: P.A. Scholes, *The Oxford Companion to Music* (Oxford 2009) 987.

² Ibidem, 987; D. Armitage, *The Ideological Origins of the British Empire* (Cambridge 2000) 185.

³ J. Trenchard, *An Argument Shewing that a Standing Army Is inconsistent with a Free Government and absolutely destructive to the Constitution of the English Monarchy* (Londen 1697) 3-4.

In de zeventiende eeuw ontstonden felle discussies over het verkleinen dan wel afschaffen van een staand leger. Veertig jaar geleden beschreef historica Lois Schwoerer deze discussies in detail, die volgens haar uitmondten in het constitutionele verbod op een staand leger zonder parlementaire toestemming middels de Bill of Rights van 1689. Daarmee was de discussie over het leger echter niet afgelopen. Het laatste hoofdstuk van Schwoerers publicatie omvatte het verloop van de prangende discussie over het Engelse leger na de Vrede van Rijswijk in 1697, waarmee een eind kwam aan de slopende Negenjarige Oorlog. Tijdens deze discussie, die centraal zal staan in deze scriptie, bouwden politici, denkers en schrijvers voort op het raamwerk van argumenten dat ontstond in de eerdere discussies gedurende de hele zeventiende eeuw.

Hoewel Schwoerers publicatie tot op de dag van vandaag een goudmijn blijft, liet ze vrijwel achterwege deze beweging te reflecteren op de ontwikkeling van een uniforme Engelse identiteit en bestempelde haar slechts als een ideologie. Impliciet noch expliciet schaarde Schwoerer deze ideologie, die zelfs tot diep in de achttiende eeuw weerschalde in het Britse parlement, onder de noemer van een identiteitsontwikkeling. Voor een betrekking van de ideologie op de identiteitsontwikkeling is diepteonderzoek nodig naar de retoriek en het woordgebruik van de antimilitaristische argumenten, wat Schwoerer naliet.⁴ Historica Linda Colley voerde voor de achttiende eeuw wél een dergelijk onderzoek uit in haar magnum opus *Britons*, waarin zij betoogde dat de Britse identiteit in de loop van de achttiende eeuw ontstond als resultaat van de vele oorlogen met de katholieke *other* Frankrijk. Volgens Colley zagen de Britten zichzelf primair als protestantse natie met een overzees imperium in een slopende rivaliteit met Frankrijk.⁵

Twee dingen vallen op bij het lezen van de bovenstaande geschiedschrijving. Zo moet het onderscheid tussen ideologie en nationale identiteit verhelderd worden, wat later in deze inleiding aan bod komt. Ten tweede is er een gat tussen de tijdvakken van beide historici. Hoewel Colley de Negenjarige Oorlog een aantal keer vermeldde, was dit conflict volgens haar niet zo invloedrijk als de Zevenjarige of Napoleontische oorlogen. Deze scriptie gaat dit gat weliswaar niet overbruggen, maar zal de twee geschiedschrijvingen met elkaar verbinden door de vraag te beantwoorden wat het debat over een leger in vreedstijd vertelde over de laatzeventiende-eeuwse Engelse identiteit. Speciale aandacht gaat uit naar de rol van Europa als *other* voor de Engelsen, waartegen zij zich konden afzetten. De manier waarop de

⁴ L.G. Schwoerer, *"No Standing Armies!" The Antiarmy Ideology in Seventeenth-century England* (Baltimore 1974).

⁵ L. Colley, *Britons. Forging the Nation 1707-1837* (New Haven 1992) 6.

Engelsen over Europa schreven, kan namelijk inzicht geven in het Engelse zelfbeeld. Dus, hoe positioneerden zij zichzelf in het Europese spel der volkeren? Hadden voor- en tegenstanders verschillende percepties van Engeland en Europa? Überhaupt, waarom zijn deze vragen relevant voor de 21^e-eeuwse maatschappij?

De laatste vraag verdient als eerste een antwoord. In de huidige tijd waarin isolationistische tendensen terugkeren in de Engelse politiek is het niet alleen toepasselijk, maar ook noodzakelijk om de historische continuïteit van de Engelse onderbuikgevoelens te onderzoeken. De vraag welke positie de Engelsen in Europa bekleden, is immers eeuwenoud. Dit onderzoek maakt geen vergelijking tussen de retoriek van Nigel Farage en zeventiende-eeuwse isolationistische pamflettisten, maar biedt een mogelijkheid om historisch verantwoord de overeenkomsten en verschillen in beeld te brengen. Daarnaast is het fenomeen van een Engelse identiteit interessant an sich. Veel Nederlanders hebben af en toe de neiging de achttiende-eeuwse Britten als voortzeters van de Gouden Eeuw te bestempelen. Deze voortzetting schoot wortel dankzij ‘onze’ stadhouder Willem III in 1688, die gezamenlijke coalitie van rationele volkeren tegen de redeloze Fransen onder de narcistische koning Lodewijk XIV.⁶ Of de Engelsen zichzelf zo verbonden voelden met het continent is echter kwestieus.

Voor een scriptie van dit kleine bestek is het nagenoeg onmogelijk om ruim twintig jaar aan identiteitsontwikkeling gedetailleerd te onderzoeken. Daarom behandelt deze scriptie de cruciale debatten over het leger in vreedstijd in 1697/8. Deze afbakening vereist zonder meer een verantwoording. Ten eerste waren de desbetreffende jaren waren de eerste vredesjaren waarin het constitutioneel verboden was een leger op de been te houden zonder parlementaire toestemming. 1697 was daarom het eerste vredesjaar dat het parlement werkelijk zijn gezag kon doen gelden als rechtmatig machthebber over het leger. Nadat op 22 september 1697 met de Rijswijkse Vrede een einde kwam aan de Negenjarige Oorlog, ontstond daarom al gauw een grimmige sfeer binnen de politieke elite over het al dan niet afschaffen of inperken van het Engelse leger.⁷ Ten tweede was 1697 belangrijk omdat het juist een einde van een slopende oorlog kende, waarna Engeland zich, vermoeid van buitenlandse oorlog én de binnenlandse conflicten na de Glorious Revolution, kon oriënteren

⁶ De dertiende aflevering van de tv-serie ‘De Gouden Eeuw’ geeft een beeld van de Nederlandse trots op de constitutionele en financiële traditie in Engeland ingezet door Willem III: NTR Andere Tijden, ‘De Gouden Eeuw: Het Begin van het Einde’ (versie 5 maart 2013)

<http://goudeneeuw.ntr.nl/krant/afleveringen/#/overzicht/13/> (28 november 2014); over de werkelijke Nederlandse impact op het Britse financiële systeem: L. Jardine, *Going Dutch: How England Plundered Holland's Glory* (Londen 2008) 347-348.

⁷ J.R. Jones, A.G. Dickens, *Country and Court: England, 1658-1714* (Cambridge MA 1978) 306.

op intern herstel. Het was immers niet zo dat het Engelse binnenland niets had gemerkt van de oorlog. Integendeel, volgens Colley zorgde de oorlog juist voor een walm van chauvinisme, waardoor de vraag rees wat de Engelse nationaliteit precies inhield.⁸ Ten derde kenmerkten de jaren na de Glorious Revolution zich door de ontwikkeling van de publieke sfeer, een term gemunt door filosoof Jürgen Habermas om een open domein te beschrijven waarin individuen tamelijk ongestoord en ongecensureerd kunnen praten en discussiëren over verschillende kwesties, zoals politieke of sociaaleconomische problemen. Debatten vonden na 1688 veel meer plaats in de openbaarheid, wat gepaard ging met de totstandkoming van professionele persnetwerken met name vanaf de ontbinding van de censurerende Licensing Act in 1695.⁹ Omdat grootschalige censuur niet meer bestond, en de publieke opinie meer dan tevoren haar stempel kon drukken, waren de jaren na 1695 erg interessant in de ontwikkeling van de Engelse identiteit.

Omdat verdere afbakening nog nodig is aangezien de te grote hoeveelheid bronmateriaal uit 1697 en 1698, verdiept het onderzoek zich op vier populaire en geconserveerde pamfletten, twee van voor- en twee van tegenstanders van het staande leger. De betreffende voorstanders waren John lord Somers, een hoge minister van Willem III, en Daniel Defoe, beginnend pamflettist en latere schrijver van *Robinson Crusoe*. Tegen het staande leger waren John Trenchard, een welgestelde opiniemaker, en Samuel Johnson, een radicale Whigpamflettist. Wat was hun argumentatie, en nog belangrijker, hoe portretteerden deze vier mannen Engeland ten opzichte van Europa?

Theoretisch kader

Alvorens de inleiding te besluiten behoeft het onderzoek nog een methodologische verduidelijking vooraf. In het voorgaande bleek dat Schwoerer weliswaar onderzoek deed naar de zeventiende-eeuwse *standing army debates*, maar slechts focuste op de ontwikkeling van de argumenten in theoretische en filosofische vorm (ideologie), waardoor zij geen oog had voor argumenten in de gestalte van retorische beeldvorming van Engeland en Europa (identiteit). In deze scriptie gaat het om de laatstgenoemde argumenten. De theoretische en filosofische argumenten komen slechts aan bod om de context van de discussie te verduidelijken.

⁸ Colley, *Britons*, 3.

⁹ J. Richetti, *The Life of Daniel Defoe: A Critical Biography* (Malden 2005) 69-72; J. Habermas, *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft* (Frankfurt am Main 1990).

Toch is het nog onduidelijk wat nationale identiteit precies inhoudt. In navolging van de Duitse historicus Friedrich Meinecke hebben veel academici geprobeerd een onderscheid te maken tussen politieke naties (*Staatsnationen*) en cultuurnaties (*Kulturnationen*), respectievelijk naties met een gemeenschappelijke politieke geschiedenis en constitutie, en naties met een bindende taal, literatuur, en religie.¹⁰ Deze scriptie zet niet uiteen onder welk type het zeventiende-eeuwse Engeland viel, noch veronderstelt zij dat natiegevoel en patriotisme aanwezig was bij iedere Engelsman. De focus ligt op Engeland in de politieke context, dus Engeland als een staatsnatie. Welke politieke elementen beschouwden de pamflettisten als hoekstenen van de Engelse natie? Toch, omdat politiek en religie in de zeventiende eeuw sterk verweven waren, komt niettemin één belangrijk aspect van de cultuurnatie aan bod in het stuk. Historicus Tony Claydon betoogde immers dat het lidmaatschap van een protestantse internationale een belangrijk deel van de Engelse nationale identiteit was, en dat veel Engelsen daarom erg toegewijd waren aan het welzijn van hun continentale geloofsgenoten. Het Engelse militair interventionisme tussen 1688 en 1714 was volgens Claydon vooral een gevolg van deze protestantse betrokkenheid om geloofsgenoten te beschermen tegen de katholieke onderdrukking van Lodewijk XIV.¹¹ Uit de pamfletten zal blijken of dit inderdaad het geval was in 1697/8.

Tevens discussiëren academici over de definitie van identiteit an sich. Voor deze scriptie gaf Linda Colley het meest bruikbare handvat. Zij betoogde dat ieder individu zelf, bewust dan wel onbewust, beslist welke identiteit hij of zij met zich meedraagt. Een identiteit is dan ook meer een zelfbeeld dan een waarneembare eigenschap. Dit betekent niet, zoals Colley tevens aankaartte, dat iedereen zich welke identiteit dan ook kan toedichtten: *'Identities are not like hats.'*¹² Integendeel, nationale identiteiten zijn weliswaar continu aan kleine veranderingen onderhevig en nooit onomstreden, maar hebben over het algemeen een lange houdbaarheid.¹³ Meerdere academici hebben daarbij aangetoond dat politieke geschillen op internationaal niveau essentieel zijn voor de creatie van nationale identiteiten in de vorm van wij-zij beeldvorming. Het gaat dus niet om het normatieve verschil tussen naties, maar de perceptie van een normatief verschil.¹⁴

¹⁰ F. Meinecke, *Weltbürgertum und Nationalstaat* (München 1908) 2-5; K. Kumar, *The Making of English National Identity* (Cambridge 2003) 21-28; R. Brubaker, *Citizenship and Nationhood in France and Germany* (Cambridge 1992).

¹¹ T. Claydon, *Europe and the Making of England. 1660-1760* (Cambridge 2007).

¹² Colley, *Britons*, 5-6.

¹³ Ibidem, 6; R. Cohen, 'Fuzzy frontiers of identity: The British case.' *Social Identities* 1 (1995) 37.

¹⁴ P. Sahlin, *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees* (Los Angeles 1989) 270-1; B. Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism* (New York 2006).

In deze scriptie staat daarom de *othering* van de reeds genoemde Engelse pamflettisten ten opzichte van Europa centraal en in het bijzonder de retoriek die zij gebruikten. Speciale aandacht gaat uit naar de aanwending van *binary oppositions*, een term gemunt door cultuurtheoreticus Stuart Hall om sterke polemieken in de beeldvorming van de *other* te beschrijven.¹⁵ Daarbij gaat het met name om het performatieve taalgebruik, dat wil zeggen de retoriek waarmee de gebruiker datgene wat hij beschrijft als ogenschijnlijk normatieve entiteit creëert. Een voorbeeld van performatief taalgebruik is het bestempelen van het Nederlandse volk als nuchter: daarmee creëert de spreker of schrijver een Nederlandse identiteit van nuchterheid. Kortom, deze scriptie gaat op zoek naar polemische, performatieve retoriek die een beeldvorming van Europa aanbood, en daarmee een Engelse creëerde.

Ten gunste van het overzicht bied ik nog een korte schets van de hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk beschrijf ik de context van de debatten. In de tweede en derde hoofdstukken komen respectievelijk de tegen- en voorstanders van het leger in vredetijd aan bod, en zal ik beide groeperingen onderzoeken in het licht van de Engelse identiteitsontwikkeling.

¹⁵ S. Hall, 'The Spectacle of the Other', in: S. Hall (ed.) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (Londen 1997) hoofdstuk 4, in het bijzonder 243.

I. LEGERS, PARTIJPOLITIEK EN XENOFOBIE IN LAATZEVENTIENDE- EEUWS ENGELAND

Bij het tweehonderdjarige jubileum van *quatorze juillet* zette premier Margaret Thatcher zichzelf in de spotlights door het bagatelliseren van het liberaal-democratische aandeel binnen het Franse revolutionaire gedachtegoed, en het verheerlijken van de Britse constitutionele traditie van de Magna Carta en de Bill of Rights. In een interview met *Le Monde* verklaarde Thatcher dat mensenrechten en vrijheden geboren werden in 1215 en 1689, niet in 1789 bij de institutie van de Frans Verklaring van de Rechten van de Mens en Burger. Het chauvinisme van Thatcher was interessant, maar niet opmerkelijk of nieuw. Al eeuwenlang pronken veel Engelsen met hun constitutie. Maar hoe zag Engeland er werkelijk uit in 1697?

Een moeizame eeuw: Engeland en haar leger

De laatste vraag komt als eerste aan bod, en doet beroep op de uitgebreide publicatie van Schwoerer over het Engelse staande leger in de zeventiende eeuw. In deze eeuw waren twee momenten van groot belang voor de herinnering aan een staand leger, namelijk de totstandkoming en het behoud van de New Model Army tijdens de Engelse Burgeroorlog en Cromwells Protectoraat, en de korte regeerperiode van Jacobus II (1685-1688). Beide momenten veroorzaakten enorme commotie over het staande leger, waarvan de argumenten en antimilitaristische houding terugkwamen in de debatten van 1697.¹⁶

Allereerst, hoe droeg de New Model Army bij aan een negatieve attitude jegens staande legers? Voor een antwoord daarop is eerst inzicht nodig in de geschiedenis van het fenomeen van de New Model Army, die tot stand kwam in 1645 als parlementair gewicht tegenover het leger van koning van Karel I. De laatstgenoemde verloor de burgeroorlog, en uiteindelijk in 1649 zijn hoofd na de doodsstraf te hebben gekregen. Engeland werd een republiek onder leiding van Oliver Cromwell, de initiator van en gezaghebber over de New Model Army. Terwijl het parlement in 1647 stemde vóór ontbinding, negeerde het leger dit bevel en bleef het bestaan tot de Restauratie van de monarchie onder Karel II in 1660. In deze jaren onderging Engeland dan ook voor het eerst een langdurige binnenlandse stationering van een leger, ondanks het feit dat Cromwell twee oorlogen voerde tegen respectievelijk de Nederlandse Republiek en Spanje.¹⁷

¹⁶ Schwoerer, “*No Standing Armies!*”, 2-4, 139.

¹⁷ *Ibidem*, 51.

Niet alleen negeerde het leger het bevel tot ontbinding, het pleegde ook nog een staatsgreep in 1648 (*Pride's Purge*), waarna zij een jaar later de koning executeerden. In 1653 ontbond het leger het parlement met als gevolg de feitelijke alleenheerschappij van Cromwell. Om deze redenen ontstond de gedachte dat een staand leger gepaard ging met slavernij en onderdrukking, welke gedachte duidelijk zichtbaar is in de toen gepubliceerde pamfletten en boeken. Eén publicatie in het bijzonder sprong ertussen uit qua eloquentie en relevantie voor latere tijden: *The Commonwealth of Oceana* van James Harrington uit 1656. Schwoerer noemde hem dan ook 'the first genuine theoretician on the subject in England.'¹⁸ Later in dit hoofdstuk komt Harrington uitgebreid aan bod, maar voor dit moment is het belangrijk te realiseren dat Harringtons publicatie in eerste instantie wegens censuur niet goed verkrijgbaar was. Cromwell zag hem terecht als een reële dreiging, omdat Harrington publiekelijk zijn intolerantie voor een staand leger *op theoretische en uitgebreide wijze* verklaarde. Hij was juist voorstander van een grotere burgermilitie, waarover niet de koning maar de burgerij de macht bezat.¹⁹ Toch bewonderde Harrington de Engelse Revolutie, en propageerde dat Engeland als natie van Christus andere volkeren moest bevrijden van onderdrukking. Hiermee plaatste Harrington zijn land in het centrum van de christelijke wereld.²⁰

Hoewel het staande leger in 1660 verdween, bleven de herinneringen van vrijheidsontvreemding door de New Model Army bestaan. Toch kwam de ooit vurige discussie op een laag pitje te staan en verkreeg de koning het recht troepen op de been te houden zolang hij ze zelf kon betalen, waarop Karel II ongestoord lijfwachten inhuurde. De discussie over het leger bloeide weer kortstondig op tijdens de strijd tussen de *court and country party*, dat later in dit hoofdstuk besproken wordt. Pas echt op de voorgrond trad de discussie in 1685, toen Jacobus II de troon overnam van zijn broer.

De heropening van het debat kwam tijdens de opstand van de hertog van Monmouth in februari 1685, de bastaardzoon van Karel II, waarin hij zich als rechtmatige koning positioneerde en Jacobus van de troon wilde stoten. Met allerlei propaganda beloofde hij als koning het gezag over leger en militie over te dragen aan het parlement en een staande leger zo veel mogelijk te voorkomen, als deze zonder parlementaire toestemming op de been zou blijven. Hoewel de publieke reactie op het pamflet moeilijk meetbaar is, moeten Monmouths

¹⁸ Schwoerer, "No Standing Armies!", 64.

¹⁹ Ibidem, 65.

²⁰ C. Hill, 'The English Revolution and Patriotism.' in: R. Samuel (ed.) *Patriotism: The Making and Unmaking of British National Identity. Volume I: History and Politics* (Londen 1989) 165; J.G.A. Pocock (ed.), *The Political Works of James Harrington* (Cambridge 1977) 330-332.

voorstellen ongetwijfeld enthousiasme hebben opgewekt. Immers, de hertog poogde met deze beloftes het parlement en de bevolking te paaien in ruil voor steun tegen Jacobus. Monmouths opstand an sich had echter weinig succes: de hertog werd in juli geëxecuteerd voor hoogverraad.²¹

Daarmee was de discussie over het staande leger nog niet verdwenen. In de herfst van 1685 kende zij een heropleving nadat Jacobus in het parlement verklaarde het aantal gestationeerde troepen te verdubbelen voor nationale veiligheid. De burgermilitie zou volgens hem onvoldoende in staat zijn het land te verdedigen tegen zowel binnenlandse (waaronder sympathisanten van Monmouth) als buitenlandse bedreigingen. Ondanks de persoonlijke aanstelling van veel parlementsleden door de koning zelf stuitte hij op veel weerstand, onder andere omdat hij katholieke officieren zou toelaten tot het militaire apparaat, een hervorming van de burgermilitie omzeilde, en met een staand leger de burgers van rechten en vrijheden kon ontnemen. Met het laatste argument bouwden de parlementariërs voort op de herinneringen van Cromwells New Model Army. Ondanks de heftige weerstand bracht Jacobus zijn plannen in de praktijk en ontbond hij het parlement. Alweer groeide teleurstelling, onbegrip en grief.²²

Uiteindelijk kregen tegenstanders van het leger toch hun zin met de Bill of Rights in 1689. Jacobus was verdreven, Willem III greep de macht, hoewel onder een nieuwe constitutionele orde. Artikel IV van de Bill of Rights vereeuwigde het verbod op een leger in vreedstijd zonder parlementaire toestemming, maar van een legervrije periode kon Engeland niet genieten omdat al in 1688 de Negenjarige Oorlog was uitgebroken. Volgens historicus Steven Pincus ontwikkelde zich tijdens de strijd tegen de Fransen een populair Engels natiegevoel, waarin Engeland te boek stond als rijk, industrieel en vrij. Pincus beargumenteerde dat dit gevoel niet zozeer voortkwam uit haat jegens Frankrijk, maar uit oprecht patriottisme. Omdat de Engelsen de diversiteit van naties in Europa waardeerden, en iedere natie het recht op zelfbeschikking gunden, zagen zij het als een plicht Lodewijk XIV te belemmeren.²³ Hoewel Lodewijk in het Rijswijkse vredesverdrag Willem had erkend als wettig soeverein vorst van Engeland, vreesden veel Engelsen een mogelijke Franse invasie. Lodewijk behield immers een groot deel zijn enorme leger. In 1697 bloeide de discussie over het leger daarom

²¹ Schwoerer, “*No Standing Armies!*”, 137-138.

²² *Ibidem*, 139-145.

²³ S. Pincus, *1688. The First Modern Revolution* (New Haven 2009) 348-350.

weer op tussen de *court* en *country* partijen. Wat was de geschiedenis van deze partijen? Voor welke ideeën voerden zij strijd?

Partijpolitiek in de late zeventiende eeuw

Er is veel discussie geweest onder historici over de partijpolitieke verdeling van het Engelse parlement ten tijde van Willem III.²⁴ Vijftig jaar geleden betoogde geschiedkundige Dennis Rubini dat de verdeling in de *court* en *country party* de hoeksteen vormde.²⁵ Door de jaren heen heeft zijn betoog zo veel reacties opgewekt, dat het onmogelijk is deze discussie gedetailleerd in deze scriptie aan bod te laten komen. De huidige communis opinio vertelt dat het verschil tussen de Whigs en Tories de primaire breuklijn in de parlementaire politiek was, hoewel niet doorslaggevend in alle onderwerpen van de politieke agenda.²⁶ De structuur van de parlementaire politiek was immers gecompliceerd en de grens tussen beide kampen rekbaar. Tijdens meerdere politieke kwesties verdween deze grens en hergroepeerden zich twee kampen als steeds terugkerende one-issuepartijen, de *court* en *country parties*, wiens opvattingen dwars door de Tory-Whig verdeling heen liepen.²⁷ De nadruk van deze one-issuepartijen lag niet zozeer op de behartiging van een specifiek belang, maar op de aversieve houding tegen corruptie dat volgens de *countries* op grote schaal plaats vond aan het koninklijke hof en in de ambtenarij. Met corruptie doelden de *countries* niet alleen op omkoping maar op een breed scala van overheidsmachtsmisbruiken, waarvan een staand leger, hoge belastingen, vriendjespolitiek, omkoperij, en gepensioneerden de voornaamste componenten waren, en de constitutie en vrijheden van de natie ondermijnden.²⁸

Deze overtuiging leidde rond 1670 tot het ontstaan van de eerste *country party* als oppositiepartij tegen de groei van een krachtige overheid en vóór een sterk parlement. Een

²⁴ D. Rubini, *Court and Country 1688-1702* (Londen 1967); H. Horwitz, 'The Structure of Parliamentary Politics.' in: G. Holmes (ed.) *Britain after the Glorious Revolution 1689-1714* (Londen 1969) 96-114; H. Horwitz, *Parliament, Policy, and Politics in the reign of William III* (Manchester 1977); J.P. Kenyon, *Revolution Principles* (Cambridge 1977); C. Rose, *England in the 1690s. Revolution, Religion and War* (Oxford 1999); P. Monod, 'Jacobitism and Country Principles in the Reign of William III.' *The Historical Journal* 2 (1987) 289-310; J.G.A. Pocock, *The Machiavellian Moment. Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition* (Princeton 1975); J.G.A. Pocock, 'Machiavelli, Harrington and English Political Ideologies in the Eighteenth Century.' *The William and Mary Quarterly* 4 (1965) 549-583. De meesten van deze publicaties zijn erg gedetailleerd, en kunnen voor een buitenstaander erg ingewikkeld overkomen. Voor een duidelijke, doch bondige uitleg van de Engelse parlementaire politiek in de late zeventiende eeuw, zie D. Hayton, 'The 'Country Interest' and the party system, 1689-c.1720.' in: C. Jones (ed.) *Party and Management in Parliament, 1660-1784* (New York 1984) 37-86; T. Harris, *Politics under the Late Stuarts. Party Conflict in a Divided Society 1660-1715* (Londen 1993).

²⁵ Rubini, *Court and Country*.

²⁶ D. Onnekink, *The Anglo-Dutch Favourite: The Career of Hans Willem Bentinck, 1st Earl of Portland (1649-1709)* (Aldershot 2007) 127-129.

²⁷ Horowitz, 'The Structure of Parliamentary Politics', 111.

²⁸ Hayton, 'The 'Country interest' and the party system', 64.

lang leven was de eerste *country party* niet beschoren; zij belandde op de achtergrond tijdens de *Exclusion Crisis*, toen de dichotomie tussen Tories en Whigs de dominante parlementaire verdeling werd.²⁹ De meesten van de *countries* werden Whigs, en probeerden via parlementaire weg de aanstaande koning Jacobus II wegens zijn katholicisme uit de lijn der troonsopvolging te verwijderen. In de daaropvolgende decennia bleef religie, met name de rechten van religieuze minderheden, een prangende discussie tussen Whigs en Tories.³⁰ Tijdens de *Exclusion Crisis* werden de Whigs echter in de kiem gesmoord door Tories en tactisch handelen van Karel II, en verdwenen vervolgens op de achtergrond tot na de Glorious Revolution. De financiële hervormingen nadien (o.a. de institutie van de Bank of England) leidden tot wijdverspreide argwaan over mogelijke omkoping van het parlement door rijke handelaren en particuliere bankiers uit Londen. Deze angst droeg bij aan de heropleving van de *country party* rond 1690, dit keer een sterke samenwerking tussen Country Whigs en Country Tories onder leiding van Paul Foley en Robert Harley voor het wettelijk verzekeren van regelmatige verkiezingen en het tegengaan van corruptie. Langzamerhand, echter, verdwenen de Whigs uit de Country Party, die volgens historicus Tim Harris de achttiende eeuw inging als een Tory-bolwerk.³¹ Hoewel de *countries* in het parlement voornamelijk Tories waren, stelt historicus David Hayton juist dat de dichotomie tussen *court* en *country* dominant was tussen 1697 en 1701. Degenen die de *country* Tories de argumenten verschaften, waren immers radicale Whigs zoals Thomas Gordon, Robert Molesworth, Walter Moyle en John Trenchard.³² Vooral in de pamflettenoorlog over het staande leger traden de Whigs op de voorgrond: slechts één van de tientallen pamfletten was afkomstig van een Tory.³³

Professor J.G.A. Pocock gaf nog meer ideologische context aan de *country* beweging en zag haar fundamenten in het gedachtegoed van de eerder genoemde Harrington. Harrington en de *countries* geloofden volgens Pocock dat het parlement één primaire taak had, namelijk de bescherming van eigendom en diens onafhankelijkheid (lees: vrijheid van corruptie). Immers, *all human liberty and all human excellence* was gegrondvest op de vrijheid en bescherming van eigendom. De rol van de overheid was het landsbestuur dat een natuurlijke tendens had inbreuk te maken op rechten en vrijheden. Het parlement had daarom de taak de overheid te controleren en daarin te belemmeren. Dit was de Engelse *ancient constitution*,

²⁹ Monod, 'Jacobitism and Country Principles in the Reign of William III', 290; Harris, *Politics under the Late Stuarts*, 1.

³⁰ Harris, *Politics under the Late Stuarts*, 4, 82.

³¹ Ibidem, 160-166.

³² Hayton, 'The 'Country interest' and the party system', 37-66.

³³ Harris, *Politics under the Late Stuarts*, 165.

bestaand uit een balans tussen het parlement en de overheid, die maar al te gemakkelijk verstoord kon worden doordat de overheid als uitvoerende macht over middelen beschikte om het parlement naar eigen hand te zetten: *corruption*. Zoals in de voorgaande alinea beschreven bestond *corruption* niet alleen uit omkoperij: ‘*it is used to denote a disturbance of the balance of the constitution, with the demoralization of individuals and the public that is supposed to go with it.*’ Mocht het parlement inderdaad onder de corrupte druk zwijgen, zou dat het einde van onafhankelijkheid en vrijheid betekenen.³⁴

Zoals in het tweede hoofdstuk zal blijken, hield John Trenchard, *country* pamflettist tegen het staande leger, grotendeels vast aan de theorie van Harrington. Toch verschilden zij volgens Pocock op een essentieel punt, namelijk hun interpretatie van de Engelse constitutionele geschiedenis. Harrington was op de hoogte van vroegkapitalistische ontwikkelingen vanaf ongeveer 1485, toen enerzijds de emancipatie van boeren noemenswaardige vormen aannam, en anderzijds veel edellieden onroerend goed te koop zette. Het gevolg daarvan was een verhoging van het aantal landeigenaren en daarmee een verandering van de constitutie, aangezien het primaire parlementaire doel de bescherming van eigendom omvatte. Trenchard en andere neo-Harringtonians zagen het contemporaine Engeland echter nog steeds als een traditionele, aristocratische samenleving met als kern de middeleeuwse heer-horigenverhoudingen tussen adel en niet-adel. Volgens hen was de *ancient constitution* dan ook geen laat historisch verschijnsel, maar iets dat altijd al had bestaan.³⁵ In hoofdstuk twee zal blijken of Pocock hiermee de juiste conclusie trekt.

Xenofobe Engelsen?

De discussie over Engelse xenofobie ten tijde van Willem III is minder levendig als de discussie over de partijpolitieke verdeling van het parlement. De eerder genoemde Tony Claydon heeft zich in meerdere publicaties uitgesproken over de grote betrokkenheid van Engelsen jegens het continent, met name om de protestantse geloofsgenoten te beschermen tegen Lodewijk XIV en zijn plannen voor een vermeende universele monarchie. Al vanaf 1688 maakten Jacobieten Willem en zijn oorlog tegen Frankrijk zwart in pamfletten, die in de loop der jaren zelfs populair werden bij Willems volgelingen. De Jacobieten wisten gebruik te maken van de hoge kosten van de Negenjarige Oorlog en beschuldigden de Nederlanders

³⁴ J.G.A. Pocock, ‘Machiavelli, Harrington and English Political Ideologies in the Eighteenth Century.’, 575-576, citaat op 570.

³⁵ *Ibidem*, 575-576.

ervan Engeland financieel te vernietigen. Hoewel deze retoriek aansloeg, was de politieke invloed volgens Claydon slechts matig. Parlementariërs boden weinig alternatieven voor Willems oorlogspolitiek, primair omdat Willem de strijd aanging met de katholieke Lodewijk XIV.³⁶

Het is de huidige communis opinio dat, afgezonderd van Jacobitische uitingen, Engelse xenofobie rond 1700 in feite francofobie en anti-katholicisme was.³⁷ Binnen deze heersende opinie bestaan twee stromingen. In navolging van o.a. Colley beargumenteerde Claydon dat Engelsen zich vaak met Israel vergeleken, maar hij is het met haar oneens welke invloed dit had op het Engelse beeld van Europa. Colley benadrukte, evenals Colin Haydon, dat de achttiende-eeuwse Engelsen zich als exceptioneel volk beschouwden. Middels het anti-katholicisme distantieerden zij zich niet alleen van Frankrijk, maar ook van het Europese continent als geheel. Engelsen zouden zich oprecht superieur voelen, en daarmee het proces van natievorming versterken.³⁸

Claydon benadrukte daarentegen, zoals eerder opgemerkt, vooral de betrokkenheid van de Engelse protestanten om continentale geloofsgenoten te steunen in hun strijd tegen Lodewijk XIV. Het meest assertief waren volgens Claydon de Whigs, die al vanaf de Glorious Revolution propageerden voor een internationaal protestants front tegen de Franse koning. Zij legitimeerden op deze manier ook de machtsovername van Willem: om het geloof te redden mag het volk een goddeloze heerser afzetten. Om het argument kracht bij te zetten verwezen de Whigs zelfs naar de zestiende-eeuwse opstanden van Nederland, Duitsland en Frankrijk.³⁹ De Tories waren daarentegen wat terughoudender, en beweerden dat de veiligheid van continentale protestanten minder belabberd was dan de Whigs voorstelden. Toch waren ook zij volgens Claydon voorstander van een protestantse internationale onder Engelse leiding.⁴⁰ Over militair interventionisme tijdens de regering van Willem was er volgens Claydon dan ook geen grootschalig debat, aangezien de niet-Jacobitische politici het koninklijke oorlogsbeleid steunden. Vanwege het geloof in de koninklijke betrokkenheid bij de protestantse internationale ging de politieke aandacht in eerste instantie naar de preventie

³⁶ T. Claydon, *William III and the Godly Revolution* (Cambridge 2004) 122-125.

³⁷ P. Langford, *Englishness Identified: Manners and Character, 1650-1850* (Oxford 2001) 222; C. Haydon, "I love my King and my Country, but a Roman Catholic I hate": anti-Catholicism, Xenophobia and National Identity in Eighteenth-century England,' T. Claydon, I. McBride (eds.) *Protestantism and National Identity: Britain and Ireland, c. 1650-c. 1850* (Cambridge, 1998); Kumar, *The Making of English National Identity*, 121-174, i.h.b. 161-163.

³⁸ Colley, *Britons*, 11-54, i.h.b. 33-37; Haydon, "I love my King and my Country, but a Roman Catholic I hate", 33-34.

³⁹ Claydon, *Europe and the Making of England*, 255-256.

⁴⁰ *Ibidem*, 283.

van *corruption*. Juist daarom zag de regering van Willem een opbloei van de *country party*.⁴¹

Conclusie

Als Claydon gelijk had, zouden de pamfletten in de *standing army debates* weinig vertellen over de Engelse betrokkenheid bij continentale protestanten. Zowel Tories als Whigs, *courts* als *countries* voelden zich volgens Claydon sterk verbonden met hun geloofsgenoten aan de andere kant van het Kanaal, en poogden allen te voorkomen dat Lodewijk XIV als universeel monarch het protestantisme zou uitroeien. Toch lijkt het idee van de protestantse internationale onverenigbaar met de *country* ideologie: het leiderschap over de internationale zou ogenschijnlijk een staand leger vereisen, dat uiteindelijk zou leiden tot *court corruption* en de ontvreemding van vrijheid en eigendom door de overheid. In het tweede hoofdstuk staat deze schijnbare paradox ter discussie, en komt naar voren welk immaterieel goed de prioriteit verkreeg: de Engelse vrijheid of het welzijn van de internationale protestantse gemeenschap.

⁴¹ Claydon, *Europe and the Making of England*, 268-283.

II. DE TEGENSTANDERS

Na de ondertekening van de Rijswijkse Vrede op 20 september 1697 was het voor de Engelse politieke elite duidelijk dat in het nieuwe parlementaire jaar een hevig debat zou ontstaan over een inperking van het leger.⁴² Echter, al voordat Willem III het parlementaire jaar op 3 december opende, brak de discussie los in de publieke sfeer. Op 28 september schreef minister James Vernon aan de hertog van Shrewsbury dat de *counties* hun afgevaardigden onder druk zouden zetten het leger te ontbinden.⁴³ De toegenomen spanning binnen de politieke elite escaleerde uiteindelijk in oktober, toen schrijver en opiniemaker John Trenchard een pamflettenoorlog startte met zijn pamflet *An Argument, Shewing That a Standing Army is Inconsistent with a Free Government*.⁴⁴ Een jaar later bemoeide ook de radicale Samuel Johnson zich met de pennenstrijd. Waarom voerden zij oppositie tegen een staand leger? Wat was hun perceptie van de Engelse identiteit ten opzichte van Europa?

John Trenchard

Voor een antwoord op deze vragen is allereerst inzicht nodig in de achtergrond van Trenchard. Van Engels bloed maar geboren en getogen in Ierland maakte hij naam en faam in Londen als voornaamste opponent van het staande leger. Dankzij erfenissen en een goed huwelijk werd hij grootgrondbezitter, waardoor hij in 1688 Willem III financieel kon ondersteunen in zijn overtocht naar Engeland.⁴⁵ Omdat hij dankzij zijn eigendommen een continue stroom geld verwierf, richtte hij zijn aandacht op de politieke filosofie. Gecombineerd met een rechtenstudie in Londen resulteerde dit in een intellectueel bekwame persoonlijkheid, met kennis van Bacon, Harrington, Machiavelli et cetera. Hoewel Trenchard in 1688 Willem in het zadel had geholpen, bleek hij al gauw teleurgesteld over zijn regime en knoopte hij banden aan met de nieuwe *country party* onder leiding van Robert Harley. Het schijnt dan ook, volgens Schwoerer en historicus Jonathan Harris, dat de parlementaire en journalistieke oppositie tegen het staande leger goed georganiseerd was.⁴⁶

Waarom was, volgens Trenchard, een staand leger onverenigbaar met een vrije samenleving? Voordat hij zijn mening kracht bijzette aan de hand van voorbeelden uit heden

⁴² Jones, Dickens, *Country and Court*, 306.

⁴³ Schwoerer, "No Standing Armies!", 162-163; J. Vernon, *Letters Illustrative of the Reign of William III from 1696 to 1708, Addressed to the Duke of Shrewsbury*, G.P.R. James ed. (Londen 1841) 409.

⁴⁴ Trenchard, *An Argument Shewing*.

⁴⁵ H.E. Berry, *A Dress Rehearsal for Revolution: John Trenchard and Thomas Gordon's Works in Eighteenth-century British America* (Lanham 2007) 13; Schwoerer, "No Standing Armies!", 174.

⁴⁶ Schwoerer, "No Standing Armies!", 174-175; J. Harris, 'The Grecian coffee house and political debate in London, 1688-1714.' *The London Journal* 25 (2000) 1-13.

en verleden, gaf Trenchard een dichotomische, theoretische verklaring waarom sommige samenlevingen in vrijheid, en anderen in slavernij leven. Trenchard nam als grondstelling dat het zwaard hand in hand ging met soevereiniteit⁴⁷: ‘(...) *it is a ridiculous Imagination to conceive Men will be Servants, when they can be Masters.*’⁴⁸ Dus, in tijden van vrede, als een leger in het thuisland gestationeerd was, zou het de constitutie bedreigen. Wederom verklaarde Trenchard deze bedreiging nader aan de hand van een duidelijke polemiek: ‘*the Constitution must either break the Army, or the Army will destroy the Constitution(...)*.’⁴⁹ Een vrije samenleving, zoals de Engelse, leefde voort dankzij de politieke balans tussen de koning, de adel, en het volk. Veel Engelsen noemden dit de *Gothick Ballance*, een stel instituties die in het verleden de Europese constitutionele standaard zou zijn, waarin de balans tussen drie partijen voor interne stabiliteit zou zorgen.⁵⁰ Een leger in vreedstijd zou deze balans ontwrichten ten gunste van de koning, de opperbevelhebber, en de constitutionele monarchie ombuigen naar een alleenheerschappij.

Het blijft echter onduidelijk of een leger onder parlementaire controle wél paste binnen een vrije samenleving. Trenchard gaf daarom nog kritiek op een leger an sich, daargelaten wie of wat de controle erover bezat. Ten eerste, soldaten zouden hun omgeving met geweld en verkrachting terroriseren, het gewaardeerde eigendomsrecht door grootschalige diefstal en misbruik van goederen overtreden, en niets behalve luiheid en criminaliteit produceren. Ten tweede, op politiek vlak, een leger in vreedstijd creëerde kansen voor patronageverhoudingen, cliëntelisme en corruptie in verkiezingen. Soldaten waren wispelturig en onbetrouwbaar, vertelde het verleden. Daarom stelde Trenchard zijn lezers een aantal prangende vragen, waaronder de volgende: ‘*What if they should say, Parliaments are seditious and factious Assemblies, and therefore ought to be abolished[?]*’⁵¹ Al met al, ook onder parlementair toezicht was een leger in vreedstijd een dreiging voor de *Gothick Ballance*.⁵²

Daarom, stelde Trenchard, moest niet een leger, maar een militia bestaan uit de drie sociaalpolitieke groepen het land verdedigen. Als opperbevelhebber zou de koning de leiding voeren over zijn generaals uit de adelstand, die op hun beurt leiding gaven over de soldaten,

⁴⁷ Trenchard, *An Argument Shewing*, 7.

⁴⁸ *Ibidem*, 10.

⁴⁹ *Ibidem*, 4.

⁵⁰ M.M. Goldsmith, ‘Public Virtue and Private Vices: Bernard Mandeville and English Political Ideologies in the Early Eighteenth Century.’ *Eighteenth-Century Studies* 4 (1976) 485; Trenchard, *An Argument Shewing*, 3.

⁵¹ Trenchard, *An Argument Shewing*, 13.

⁵² *Ibidem*, 29.

de niet-adellijke grondbezitters ofwel de *freeholders*.⁵³ In navolging van Machiavelli was Trenchard ervan overtuigd dat deze samenwerking een sterk tegenwicht kon bieden aan een mogelijke interventie vanaf het Europese continent, omdat alle drie partijen baat hadden bij een solide verdediging van het land. Want, iemand die zijn vrijheden verdedigde, vocht beter dan iemand die andermans vrijheden probeert te stelen.

Uit het bovenstaande blijkt nog geen duidelijk Engelse zelfbeeld, terwijl het pamflet weldegelijk een Engelse identiteit weergeeft. Ten eerste sprak Trenchard over een duidelijke entiteit: tegenover de ‘*most Nations*’, omringd door land, lag ‘*us*’, de Engelse bevolking, veilig omgeven door water. Al was het misschien slechts performatief taalgebruik, zijn keuze voor persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden om de Engelse bevolking te duiden bewijst dat een Engels gemeenschapsgevoel bestond. Ongetwijfeld koos Trenchard voor deze collectivistische terminologie om de Engelsen te binden tegenover het gevaar van een leger in vreedstijd. Des te meer blijkt dit uit Trenchards overtuiging dat de Engelse natie als geheel haar wetten maakte. Door lezers het gevoel te geven dat zij invloed hadden op de politieke besluitvorming, ontving Trenchard zonder twijfel extra sympathie. Irrelevant is het dan of Trenchard met het volk alleen *freeholders* of ook bezitlozen bedoelde; het gaat erom dat Trenchard een Engelse identiteit versterkte dan wel creëerde.

Maar, wat was dan de Engelse identiteit die naar voren kwam in Trenchards pamflet? Onderscheidbaar maar verweven waren vier kernelementen, waarvan twee al eerder aan bod kwamen. Ten eerste, zoals eerder aangekaart, hechtte Trenchard enorm veel waarde aan de gebalanceerde staat van de Engelse politiek. De *Gothick Ballance*, maakte de Engelsen ‘*the happiest People in the World*’.⁵⁴ Ook het tweede element van Trenchards Engelse identiteit kwam eerder aan bod en betreft het insulaire karakter van de Engelsen. Dit element spreekt voor zich en behoeft geen verdere uitleg. Wel is het belangrijk te realiseren dat dit insulaire karakter de andere elementen sterk beïnvloedde. Omtrent het eerste element, beargumenteerde Trenchard dat Engeland haar constitutie kon verdedigen mede dankzij de bescherming van het Kanaal. Het water was dus een belangrijke oorzaak dat de Engelsen, in Trenchards polemische terminologie, niet in slavernij, maar in vrijheid leven. Trenchard zag de Engelsen als ‘*media insuperabiles unda*’: door golven onverslaanbaar.⁵⁵ Naast constitutionalisme

⁵³ ‘*Freeholder was an impersonal category based on land tenure that granted all freeholders the right to use the king’s courts and, if they possessed enough land, the right to vote.*’ zie D.C. North, J.J. Wallis, B.R. Weingast, *Violence and Social Orders* (Cambridge 2009) 150.

⁵⁴ Trenchard, *An Argument Shewing*, 3.

⁵⁵ *Ibidem*, 1.

verschafte het water de Engelsen ook een commercieel karakter, vooral in de internationale overzeese handel. De voedingsrijke Engelse aarde creëerde overschotten, die aan andere kusten winst opleverden.⁵⁶ Daardoor ontstond een bodem voor investeringen in de militaire scheepvaart, die, volgens Trenchard, belangrijker en vooral sterker was dan de Engelse landmacht: *‘It is certain that there is no Country so situated for Naval Power as England. The Sea is our Element, our Seamen have as much hardy Bravery, and our Ships are as numerous, and built of as good Materials as any in the World: Such a Force well applied and managed is able to give Laws to the Universe.’*⁵⁷ Dit vierde en laatste element stond evenmin los van de eerste twee elementen. Enerzijds beschermde de militaire scheepvaart de Engelse constitutie tegen buitenlandse interventies en maakt zij een landleger in vreedstijd onnodig, anderzijds zou de militaire scheepvaart minder belangrijk zijn voor de Engelsen als niet omringd waren door water, maar door land.

Wat was dan zijn opinie over het Europese continent? Was Europa het diametrale tegenovergestelde? Het antwoord op deze vragen is tweeledig. Enerzijds scheerde Trenchard de Europese samenlevingen over een kam, door te stellen dat *‘most Nations in Europe [are] over-run with Oppression and Slavery’*, en, *‘for lying open to continual Invasion, they can never enjoy Quiet and Security, but, Hercules like, with Clubs in their Hands(...).’*⁵⁸ Anderzijds concentreerde Trenchard zich tevens op individuele staten, met in het bijzonder Frankrijk, dat, volgens Trenchard, de aanstichter was van alle ellende en slavernij op het Europese continent. Immers, om de continue Franse dreiging tegenwicht te bieden, hadden veel volkeren zich ingelaten met een leger in vreedstijd, dat hen vervolgens ontvreemde van rechten en vrijheden. Het resultaat was volgens Trenchard dat *‘[in] Austria, France, Portugal, Denmark, Sweden, Tuscany, and all the little Principalities of Germany and Italy, (...) the People live in the most Abandoned Slavery (...).’*⁵⁹ De volkeren die zich niet inlieten met een leger in vreedstijd, zoals Polen, Zwitserland en de Duitse stadstaten, leefden in vrijheid. Uitzondering op de regel waren de Venetianen en de Hollanders, omdat zij hun legers in vreedstijd op andermans territorium stationeerden, respectievelijk in Griekenland en de Zuidelijke Nederlanden.⁶⁰

Dus, dankzij geografische ligging en de noodzaak tot bewapening in vreedstijd verloren veel Europeanen hun rechten en vrijheden. Dat zij in het verleden in vrijheid hebben

⁵⁶ Trenchard, *An Argument Shewing*, 1-2.

⁵⁷ Ibidem, 18.

⁵⁸ Ibidem, 1, 4.

⁵⁹ Ibidem, 12

⁶⁰ Ibidem, 10-12.

geleefd, maakte Trenchard expliciet duidelijk wanneer hij vertelt dat ‘*the Gothick Ballance (...) was instituted in all parts of Europe*’.⁶¹ Desalniettemin is Trenchard tamelijk onverschillig over het Europese continent. Het laat hem koud of de *Gothick Ballance* kon worden hersteld in Europa, misschien wel omdat hij er simpelweg niet in geloofde. Waarom zou een volk kiezen immers voor ontwapening in vreedstijd, als daarmee buitenlandse interventie en dús ook slavernij onontkoombaar lijkt? Het verval van de *Gothick Ballance* in sommige Europese staten was niet meer dan natuurlijk, leek Trenchard te betogen. Over een mogelijke Engelse interventie ter herstel van de *Gothick Ballance* was Trenchard dan ook buitengewoon negatief. Met een doembeeld over de naweeën van de Negenjarige Oorlog besloot hij zijn pamflet: ‘*I hope we shall (...) not give the World Occasion to tell so foolish a Story of Us, as that we turn’d to grass one of the most powerful Monarchs in the World for breaking our Laws, (...) that by it we preserv’d all Europe besides, and lost our own Liberties.*’⁶² Over de protestantse geloofsgemeenschap repte Trenchard weinig woorden: slechts twee keer benoemde hij de weldaad van de Engelsen het protestantse geloof te hebben beschermd in het voorgaande decennia.⁶³

Hieruit blijkt dus dat Trenchard slechts weinig interesse had in een actief Engels leiderschap binnen de protestantse internationale. Europa was grotendeels aan ketenen gebonden door absolute overheden, die arbitrair met rechten en vrijheden omsprongen. Engeland zwom daarentegen dankzij haar fenomenale constitutie in vrijheden. Met zijn pamflet gaf Trenchard een vurig betoog ter behoud van deze vrijheden, en stelde daarbij meteen zijn Engelse identiteit bloot: vrij, commercieel, maritiem en bovenal exceptioneel op politiek vlak ten opzichte van de meeste Europese staten. Engeland had niks te zoeken in Europa, behalve handelscontacten. Was Trenchard de enige die zo over Engeland en Europa dacht?

Samuel Johnson

Om die vraag te beantwoorden richt deze scriptie haar blik op een pamflet van Samuel Johnson, geschreven als reactie op een pamflet van John Somers die in hoofdstuk drie aan bod komt.⁶⁴ Johnson begon zijn schrijverscarrière in de hoogtijdagen van de *Exclusion Crisis* rond 1680, waarna hij uiteindelijk wegens zijn polemische radicalisme tegen Jacobus II in de gevangenis belandde en zijn priestertitel verloor. Het laat zich raden dat de antikatholieke

⁶¹ Trenchard, *An Argument Shewing*, 3.

⁶² *Ibidem*, 30.

⁶³ *Ibidem*, 6, 29.

⁶⁴ Om het pamflet van Johnson te bestuderen is kennis van het pamflet van Somers niet vereist.

Johnson meer affiniteit met de Whigs dan de Tories toonde, maar Johnson koos niet expliciet partij voor de *country party* ondanks zijn felle antimilitaristische retoriek in de *standing army debates* en zijn teleurstelling over het door Whigs gedomineerde regime van Willem III. Misschien voelde hij zich niet thuis bij welke partij dan ook, aangezien de politieke elite zijn radicale persoon graag negeerde. Desalniettemin gaf hij de *country Whigs* voeding in de *standing army debate* van 1697 en zouden zijn argumenten veel weerslag in het parlement vinden.⁶⁵

Net als Somers vroeg Johnson zich af of de Engelse militia sterk genoeg was om een buitenlandse invasie te stoppen, of dat Engeland ter defensie een staand leger moest inhuren. Over de militia was Johnson uitermate optimistisch, want zij bestond uit ‘*not only the Barons of England, who are stiled Robur Belli, and the Gentlemen of England who are no Cowards, as also the Auxiliaries, and innumerable Volunteers, such as were at Purbeck; but likewise this whole Veteran Army it self, which tho disbanded will be always within Call, and ready to be raised again upon an Invasion*’.⁶⁶ Deze vermeende kracht van de militia was de eerste van vier redenen om een staand leger te vermijden. Als tweede reden gaf Johnson aan dat de militia misschien wel sneller dan een staand leger kon anticiperen op een invasie, en dus ook eerder ter plaatse kon zijn. Ten derde, mocht Engeland haar staand leger hebben ontslaan, maar toch een buitenlandse invasie ondervinden, zou het de ontslagen soldaten niet ontbreken aan hun vroegere vaardigheden, toewijding en moed. Iedere soldaat, die zich een ‘*true Englishm[a]n*’ noemde, zou de strijdbijl oppakken en ‘*fight for (...) Country and Constitution*’.⁶⁷ Tenslotte, als vierde argument tegen een staand leger, herhaalde Johnson de kern van Trenchards antimilitaristische ideologie: ‘*for if he (the King) have a Standing Army, he can enslave the Nation if he will*’.⁶⁸ Alweer blijkt dus de dichotomie tussen slavernij en vrijheid een bruikbaar retorisch middel voor de tegenstanders van het staande leger. Hoe verhoudt deze retoriek zich tot Johnson visie van de natie? Wat was Engeland volgens hem?

⁶⁵ M. Zook, ‘Early Whig Ideology, Ancient Constitutionalism, and the Reverend Samuel Johnson’ *Journal of British Studies* 2 (1993) 139-141.

⁶⁶ S. Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet Intituled, A Letter Ballancing the Necessity of keeping a Land-Force in time of Peace, with the Dangers that may follow on it* (London 1698) 2. *Robur Belli* = hardhout van de oorlog. Met Purbeck doelde Johnson op de belegering van het koninklijke Corfe Castle door parlementaire troepen in 1645. De slag eindigde in een parlementaire overwinning toen de koningsgezinde commandant versterkingen binnenliet, die zich slechts voordeden als koningsgezind maar in feite parlementsgezind waren. De koningsgezinden werden vervolgens van binnen én buiten het kasteel bestreden, zie A. Yarrow, *Corfe Castle* (Swindon 2006) 26-28.

⁶⁷ Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet*, 2, 19.

⁶⁸ *Ibidem*, ii, 2-3.

Daarvoor geven het eerste en derde argument van Johnsons pamflet een opstapje, namelijk de kracht van de Engelse militia en de toewijding van iedere voormalige soldaat aan *Country and Constitution*. Waarom was Engeland zo sterk? Johnson gaf daarvoor drie redenen, waarvan de eerste doelde op de motivatie van burgers om Engeland te verdedigen: ‘*our Cause against an Invader is such as no Country in the World has; we have such valuable Rights and Liberties of our own, and so entire a Propriety in our selves and all that we have, that would make any Man in earnest top reserve them.*’⁶⁹ Met deze *Rights and Liberties* doelde Johnson op de wetgevende autoriteit van de natie middels het parlement, de toepassing van de wetgeving dankzij rechters, met in het bijzonder de verheven institutie van het eigendomsrecht. Zelfs de Engelse lucht kende geen slavernij, zodat geen een Engelsman een slaaf kon zijn. Het belang van deze rechten en vrijheden was dermate hoog, dat ieder oprecht lid van de Engelse natie ervoor zou willen sterven: ‘*for the City of London has not yet lost the noble Sense of Liberty; (...) that their Liberties were dearer to them than their Lives; and I am sure the Country is of the same mind.*’⁷⁰ Het feit dat Engeland beschikte over een *free Government*, gaf de Engelse militia, als tweede reden tegen een staand leger, bovendien meer moed tegenover vijanden met een *arbitrary Government*. Waarom een *free government* moed zou scheppen, liet Johnson echter achterwege.⁷¹ De derde verklaring voor de kracht van Engelse militia was de grootte van de Engelse bevolking. Immers, zoals Johnson redeneerde, zeven miljoen Engelsen zouden een invasiemacht met speels gemak overtreffen.⁷² Dus, als de militia vanwege deze redenen sterker bleek dan welke invasiemacht dan ook, was een defensief staand leger volstrekt onnodig. Dit liet Johnson merken met een duidelijke sneer richting zijn politieke tegenspelers, met zijn visie op de Engelse identiteit op een presenteerblaadje: ‘*there was never such a scorn put upon the English nation, which is a free independent Empire.*’⁷³ Kortom, Johnson deelde Trenchards visie van Engeland als vrij en onafhankelijk, maar liet daarentegen de kracht van de Engelse vloot en commercie achterwege.

Hoe Johnson over Europa dacht, kwam minder uitgebreid naar voren. Immers, in tegenstelling tot Trenchard was Johnson niet bijster geïnteresseerd in de staat van Europa.

⁶⁹ Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet*, 17-18.

⁷⁰ Ibidem, 19. Uit dit citaat blijkt dat Johnson toch de kant had gekozen van de *Country Whigs*, en de *City* enigszins wantrouwt. Immers, ‘*the City of London has not yet lost the noble Sense of Liberty*’. Daarmee houdt hij impliciet het verlies van het vrijheidsgevoel in Londen voor mogelijk.

⁷¹ Ibidem, 19-20. Johnson is erg onduidelijk waarom een *free Government* meer moed scheidt dan een *Arbitrary Government*, behalve dat de rechten en vrijheden die inherent zijn aan een *free Government* meer motivatie geven om te vechten. Aangezien deze motivatie Johnsons eerste reden was ter verklaring van de kracht van de Engelse natie, is het moeilijk om deze te onderscheiden van de tweede reden c.q. de moed van de Engelse natie.

⁷² Ibidem, 20.

⁷³ Ibidem, 17.

Toch liet Johnson zijn wereldbeeld doorschemeren, vooral op de momenten wanneer hij de perfectie van de Engelse constitutie besprak. De rest van de wereld gold voor hem, net als voor Trenchard, als het gebied waar in het verleden vrijheid heerste maar slavernij de overhand kreeg: *‘I am satisfied that the English Liberties are the most substantial that are left in these parts of the World, tho indeed they are due to all Mankind. (...) These [Liberties] are the Birth-Right of Mankind.’*⁷⁴ Hieruit blijkt een tamelijk positieve houding jegens Europa, dat wegens historische processen ten onrechte haar vrijheden zou hebben verloren. Het tegendeel is echter waar, namelijk dat Johnson met veel dedain naar het Europese vasteland keek. Zo schreef hij in een sarcastische uitroep dat *‘the more refined parts of the world’* mochten opscheppen,

*‘that their King can send for their Head, tax them high and low, send them to their Wars, or to their Gallies as they please; and let them laugh at those few Nations as borish and barbarous, uncourtly and uncivilized, who are not so entirely devoted to the Will of their Prince, as they are: (...) God has given us a World by our selves, and if any Slaves from abroad can beat us out of it, we ought not to enjoy it an hour longer; for he made no part of the World for Cowards’.*⁷⁵

Of Johnson met *uncourtly and uncivilised* de draak stak met het groteske hofleven van Lodewijk XIV is niet onweerlegbaar, maar zeker plausibel. In ieder geval, in tegenstelling tot het eerdere citaat over vrijheid als het geboorterecht van de mensheid betoogde Johnson hier dat God voor de Engelsen een eigen wereld had geschapen, afgezonderd van de wereld van slavernij. Dat het verschil tussen Engelsen en Europeanen ook in het verleden bestond, maakte Johnson duidelijk door een voorbeeld uit de vroege middeleeuwen, toen delen van Engeland onder Deense autoriteit vielen: *‘if a Dane met an Englisman upon a Bridg, the Englishman durft not stir a foot till the Dane had quite passed the Bridg.’*⁷⁶

Ook bij het bespreken van de Magna Carta, dat volgens Johnson niet zozeer de geboorteakte maar meer de codificatie van de *ancient Liberties* was, uitte Johnson zich meer dan kritisch over buitenlanders. Volgens hem eiste de Magna Carta *‘That all Strangers shall be amoved out of the Kingdom. (...) the Wisdom of the Nation in former ages, by which we*

⁷⁴ Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet*, 18. Nergens in het stuk spreekt Johnson over de *Gothick Ballance*, de term die Trenchard en velen met hem gebruikten om het politieke samenspel tussen koning, *lords* en *commons* aan te duiden. Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet*, 31: *‘Neither was it moulded by our ancestors out of a mixture of Absolute Monarchy, aristocracy and democracy. But it is wholly built upon the Reason of the thing, it is directed to the high honour of god, and the common profit of the realm; and consists of downright honesty and deep thought; it has no other mixtures in it.’*

⁷⁵ *Ibidem*, 14.

⁷⁶ Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet*, 24.

*subsist at this Day, was against the admitting of any Aliens into the Kingdom, unless it were Merchants-Strangers for the sake of Commerce.*⁷⁷ De Magna Carta was niet alleen een leidraad voor het contemporaine Engeland, het was tevens een middel waarmee Engeland zich distantieerde van buitenlandse entiteiten. Volgens Johnson wilden sommige landgenoten de erfenis van de Magna Carta en de Engelse rechten en vrijheden klonen en implementeren bij de Nederlanders, *‘[who] are such good neighbours and allies’*.⁷⁸ Ondanks de trouw en de integriteit van de Republiek was Johnson hier fel op tegen, *‘they must first understand our Constitution, before they can help to defend it, which no Foreigner ever yet did.’*⁷⁹ Ook het feit dat de Nederlanders protestanten waren, maakte geen verschil.⁸⁰ Dus, hoewel het niet onmogelijk zou zijn in de toekomst de Engelse rechten en vrijheden te verspreiden naar andere landen, bouwde Johnson een ondoordringbare muur om Engeland, met daarbinnen recht en vrijheid, daarbuiten slavernij en arbitraire overheid. Meer uit medelijden dan uit religieuze broederschap wilde Johnson de vluchtende Hugenoten toelaten. Verder moesten de poorten van Engeland alleen opengaan voor de handel, *‘not for Conquest, which is not of our Business nor Interest,’*⁸¹ noch voor een staand leger ter versteviging van de vrede, omdat de laatstgenoemde *‘sincere and lasting’* was.⁸²

Conclusie

In 1983 beschreef socioloog Ernest Gellner nationalisme als ideologie strevend naar de congruentie van de staats- en natiegrenzen.⁸³ Of Johnson zich in deze terminologie als nationalist positioneerde, lijkt misschien wel correct. In ieder geval is het onweerlegbaar dat zijn xenofobie gepaard ging met een duidelijke visie op Engeland, namelijk als enige overgebleven hoeder van de rechten en vrijheden, waar andere Europese landen ten onder gingen aan de slavernij. Hiermee was Johnson nog een stuk radicaler dan Trenchard, die naast de perfectie van de *Gothick Ballance* ook oog had voor de maritieme en commerciële identiteit van Engeland, en Europa niet als één slaafse entiteit zag, maar als een geïntegreerd systeem van vrije en arbitraire samenlevingen. Evenals Trenchard schreef Johnson vrijwel niets

⁷⁷ Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet*, 21, 25. Dit is de enige keer in het stuk dat Johnson spreekt over commerciële belangen. Magna carta verbod *‘all the foreign knights, bowmen, their attendants, and the mercenaries’*. King and Barons of England, ‘Magna Carta, 1215’ (15 juni 1215) <http://www.bl.uk/collection-items/magna-carta-1215> (11 januari 2015).

⁷⁸ Johnson, *A Confutation Of a late Pamphlet*, 30-31.

⁷⁹ Ibidem, 31.

⁸⁰ Ibidem, 30.

⁸¹ Ibidem, 16.

⁸² Ibidem, 7.

⁸³ E. Gellner, *Nations and Nationalism*, 1.

over de Engelse plicht om continentale protestanten te beschermen tegen het katholieke gevaren. Al met al bleken deze *countries* erg op zichzelf gericht en uiterst isolationistisch.

III. DE VOORSTANDERS

Met de argumenten en identiteiten geponeerd door de tegenstanders van het staande leger, is het nu zaak hetzelfde te bestuderen bij de voorstanders. In de lijn der verwachting ligt dat het Europeabeeld van de voorstanders van het staande leger meer genuanceerd is, aangezien zij een koning van Nederlandse origine wilden steunen. De (waarschijnlijk) eerste reactie op Trenchards pamflet *An Argument Shewing* kwam van John lord Somers, in oktober of december 1697.⁸⁴ In het daaropvolgende jaar volgden nog veel meer pamfletten ten gunste van een staand leger, waaronder pamfletten van Daniel Defoe. Samen met het pamflet van Somers zal het tweede pamflet van Defoe aan bod komen in dit hoofdstuk. Waarom waren zij voor een staand leger? Wat was hun perceptie van de Engelse identiteit ten opzichte van Europa?

John lord Somers

Uiteraard is wederom inzicht nodig in de context van de auteur, in dit geval John Somers. Willem III benoemde hem in april 1697 tot Lord High Chancellor, een hoge kabinetsfunctie met zowel adviserende als rechtsprekende taken. Somers was dus een vertrouweling van de koning, maar of het pamflet een propagandaopdracht van Willem was, is niet met zekerheid te zeggen. Somers stond al vanaf de *Exclusion Crisis* bekend als een hooggewaardeerde Whig, waardoor het moeilijk te zeggen is of Willem hem de argumenten in zijn pamflet heeft opgedragen, of dat Somers uit eigen wil voor een staand leger heeft gestreden. Als *country* Whig in de jaren '80 paste een staand leger immers niet binnen zijn voormalige ideologie.⁸⁵ Waarschijnlijk hadden de jaren aan het hof – vanaf ongeveer 1695 was hij een *court* Whig - en de fragiele staat van de internationale politiek hem ervan overtuigd dat een staand leger toch noodzakelijk was.

Zoals al aangekaart was Somers in eerste instantie tegen een leger in vreedstijd, en zou hij het voorstel ter instandhouding van het leger ‘*with Horror*’ hebben afgewezen.⁸⁶ Immers, geef je de controle over een leger permanent over aan de koning, dan verlies je je vrijheid. Helaas was Engeland volgens Somers genoodzaakt om in 1697 troepen in vreedstijd op de been te houden: ‘*the whole World, more particularly our Neighbours, have now got into the*

⁸⁴ J. Somers, *A Letter Ballancing the Necessity Of Keeping A Land Force In Times of Peace: With The Dangers that may follow on it* (1697).

⁸⁵ Schwoerer, “No Standing Armies!”, 159; W.L. Sachse, *Lord Somers: A Political Portrait* (Manchester 1975) 13-28, 113-145.

⁸⁶ Somers, *A Letter Ballancing*, 4.

*mistaken Notion of keeping up a mighty Force; and the powerfulllest of all these happens to be our next Neighbour.*⁸⁷ Tegen een buitenlandse invasie zou de milite worden overlopen omdat de moderne oorlogsvoering de kwaliteit van professionele soldaten zó had opgeschaald, dat zelfs een milite in groot overtal ten onder zou gaan.⁸⁸ Opmerkelijk is overigens dat Somers een tamelijk moderne opinie had over de toespeling van het lot: ‘*We must not expect that God will always work Miracles for us*’. Daarmee doelde hij vooral op de invloedrijke rol van de wind in zeeslagen, want ook Somers was ervan overtuigd dat de *Royal Navy* en het Kanaal de eerste Engelse verdedigingslinie waren. Om al deze redenen was hij voorstander van de instandhouding van het leger, mits het Parlement ieder jaar zou discussiëren en stemmen of zij noodzakelijk was voor de bescherming van het land.⁸⁹

Over een leger onder parlementair toezicht had Trenchard zich negatief uitgelaten, omdat het leger het politieke proces zou beïnvloeden door o.a. corruptie en intimidatie. Somers erkende dit gevaar. Corruptie was volgens hem moeilijk aantoonbaar en besmettelijk. Toch hoefde Engeland volgens Somers niet bang te zijn voor negatieve effecten van een staand leger, zolang de Engelse natie maar trouw aan zichzelf bleef: ‘*Our Representatives do well to secure our Constitution, by the most effectual Means they can think on: But after all, we must trust England to a House of Commons, that is to it self (...) They (standing army) cannot be Considerable as long as England is true to it self.*⁹⁰ Wat was deze *self*? En wat was de *other*?

Uit het vorige citaat is duidelijk dat ook Somers Engeland als duidelijk afgebakende entiteit zag. Deze entiteit gold in eerste instantie als politieke entiteit met in het centrum het Lagerhuis, dat volgens Somers een werkelijke afspiegeling was van de Engelse samenleving. Onduidelijk is of Somers ook bezitlozen en dagloners rekende tot de gerepresenteerde Engelse natie, of dat de parlementaire vertegenwoordiging beperkt bleef tot *freeholders*, de burgerij en hogere sociale lagen. Desalniettemin is het onweerlegbaar dat Somers in het citaat de parlementariërs aanspoorde zichzelf te blijven c.q. integer en constitutioneel. Alleen op die manier zou een leger ‘*our Liberty*’ niet schaden.⁹¹

Deze kenschets van een Engelse identiteit was dus beperkter dan de identiteit getekend door Trenchard, die de Engelse natie niet alleen als vrij, maar ook als insulair, zeevarend en commercieel zag. Die kenmerken ontbraken bij Somers. Zijn visie op Engeland was ietwat

⁸⁷ Somers, *A Letter Ballancing*, 4.

⁸⁸ *Ibidem*, 7.

⁸⁹ *Ibidem*, 3-4.

⁹⁰ *Ibidem*, 14-15.

⁹¹ *Ibidem*, 15.

genueanceerd, misschien wel omdat hij zich als minister noch impliciet noch expliciet wilde of kon uitspreken over het karakter van andere naties. Toch zijn er enkele momenten in zijn pamflet waarop hij zijn Europabeeld tentoonstelde. Net als bij Trenchard was dit beeld tweeledig. Enerzijds zag Somers Engeland als *'the Wonder of the World; nothing can hurt us, but Jealousies and Animosities among our selves. If we maintain the Peace with as much Prudence and Judgment, [we shall] secure that Quiet, which we have procured to the rest of Europe.'*⁹² Hiermee zette Somers zich af tegen heel Europa, omdat zij alléén dankzij Engelse interventie haar rust kon vinden. Daarnaast was Somers erg ongenueanceerd door te stellen dat *'the whole World, more particularly our Neighbours, have now got into the mistaken Notion of keeping up a mighty Force'*, terwijl Trenchard meerdere voorbeelden gaf van staten die er wél in zijn geslaagd een staand leger de deur te wijzen. Later in het stuk probeerde Somers zijn negatieve beeld van Europa echter te verzachten door de opmerking dat buitenlandse vorsten niet zó sluw waren, dat zij de Rijswijkse Vrede onmiddellijk zouden overtreden.⁹³

Anderzijds beschreef Somers weldegelijk verschillen tussen Europese staten en naties. Somers had allereerst aandacht voor Zweden, waar *'not very encouraging'*, de reorganisatie en uitbreiding van de militia *'has signified little to preserve their Liberty'*.⁹⁴ Belangrijker nog, Somers richtte zijn pijlen vooral op Frankrijk, *'the powerfulest of all [nations]'*, wiens absolutisme onvoorspelbaar en dus bedreigend was voor de Engelse natie.⁹⁵ Het hele pamflet is doordrenkt met waarschuwingen voor een mogelijke Franse interventie, en Somers toonde aan de hand van het verleden een opmerkelijk doembeeld: *'a mighty Power, well united, and practised in War, and a great Naval Force is in view of us (...) we have had Two wonderful Eighty Eights, but we presume too much if we look for a Third, without taking any further Care how, or by what means we shall be saved.'*⁹⁶ Met andere woorden, de Engelsen moesten niet indutten, terwijl een Franse indringer voor de slaapkamerdeur op zijn beurt wachtte.

Hier rees net als bij Trenchard de vraag of Somers zich alleen maar concentreerde op het behoud van Engeland en haar vrijheid, of wél geïnteresseerd was in de bescherming dan wel het herstel van vrijheden van Europese volkeren. Enerzijds was het eerstgenoemde juist. Wanneer de Engelsen zich even verstandig als rechtvaardig zouden gedragen, *'as we have shewed Spirit and Courage in carrying on the War, we shall give Laws to all about us.'*⁹⁷ Hier zag Somers dus een mogelijkheid om haar constitutionele rechtsstaat te exporteren naar

⁹² Somers, *A Letter Ballancing*, 2-3.

⁹³ *Ibidem*, 3.

⁹⁴ *Ibidem*, 10.

⁹⁵ *Ibidem*, 4.

⁹⁶ *Ibidem*, 13.

⁹⁷ *Ibidem*, 1-2.

Europa, ofwel voor de glorie van de Engelse natie dan wel als een soort humanitaire bijdrage. Bovendien wilde Somers middels een staand leger de vrede in Europa bewaren. Over de bescherming van de protestantse gemeenschap specifiek schreef Somers niet.⁹⁸ Somers zich, buiten het voorgaande citaat, überhaupt niet expliciet uit vóór een Engelse interventie op het Europese vasteland. Het pamflet schreeuwde primair om de bescherming van de eigen, Engelse vrijheid, waarschijnlijk als gevolg van de wijdverspreide oorlogsmoeheid na de Vrede van Rijswijk.⁹⁹ Wél zag Somers voor Engeland een rol weggelegd in het bewaren van de vrede, en dat kon volgens hem alleen door het instandhouden van het leger: ‘*we must either be preserved by it, or we must perish by it.*’¹⁰⁰

Kortom, Somers bevond zich op een veel internationaler toneel dan Trenchard en Johnson, die zich, de tweede nog meer dan de eerste, sterk distantiëerden van het Europese continent. Toch was ook Somers verzot op de Engelse constitutie en moraal: *the self* waar Somers over schreef, had als kern integriteit en loyaliteit aan de vrijheid. Hoewel het betoog van Somers veel minder vurig was dan Trenchards en Johnsons pamfletten, is het onwerlegbaar dat ook Somers de Engelse natie een exceptionele status toedichtte. Het belangrijkste verschil tussen Somers enerzijds en de *country* Whigs anderzijds was dan ook de aanwezigheid van een goed internationaal en militair realiteitsbesef bij de Lord Chancellor, welke ontbrak bij zijn twee opponenten. Het is de vraag of Defoe Somers’ perceptie deelde.

Daniel Defoe

De man die tegenwoordig met name bekend staat als de auteur van Robinson Crusoe, werd al in de laatste jaren van de zeventiende eeuw een belangrijke politieke pamflettist. Geboren in Londen groeide hij uit tot een vertrouwde binnen de stedelijke bourgeoiscultuur.¹⁰¹ Zijn biografe Paula Beckscheider schatte de kans hoog in dat Defoe van de overheid financiële vergoedingen kreeg ter verdediging van een staand leger. Conversatie tussen Defoe en Somers, het hoofd van Willems propaganda-apparaat, heeft de tijd niet overleefd, maar het feit dat Defoe van meerdere geheime overheidsdocumenten gebruikmaakte, verklaart

⁹⁸ Somers, *A Letter Ballancing*, 2-3.

⁹⁹ Rubini, *Court and Country*, 131.

¹⁰⁰ Somers, *A Letter Ballancing*, 8.

¹⁰¹ Richetti, *The Life of Daniel Defoe*, 72.

ongetwijfeld dat hij nauwe contacten met het hof onderhield. Al met al is het rechtvaardig hem te bestempelen als een *court party writer*.¹⁰²

Defoe schreef een erg gestructureerd betoog ten faveure van een staand leger, opgedeeld in twee hoofdargumenten, waarvan de eerste gericht op binnenlandse politiek, de tweede op buitenlandse politiek. Zo was hij ervan overtuigd dat het Engelse leger in vredetijd de natie niet van haar vrijheid kon ontdoen om vier redenen. Allereerst greep Defoe terug op de Bill of Rights om aan te tonen dat een leger in vredetijd legaal was indien toegestaan door het parlement. Mocht het parlement niet toestemmen met een leger in vredetijd, zou deze volgens de constitutie illegaal zijn en verdwijnen. Ten tweede beschreef Defoe het meermaals genegeerde verschil tussen een groot leger, dat de macht in het land naar zich toe kon trekken, en een klein leger, dat daarvoor te zwak was. Voor de derde en vierde redenen maakte Defoe het onderscheid tussen *the Power of the Purse* en *the Power of the Sword*. Terwijl de natie als geheel beide machten bezat, beschikte het leger over slechts de macht van het zwaard. Dus, de natie was in staat ten eerste middels het parlement een leger te ontbinden door haar niet meer te betalen, ten tweede middels de burgermilities een ongehoorzaam leger militair te overvleugelen.

Voor het tweede hoofdargument richtte Defoe zich op de buitenlandse politiek, welke samen met de bespreking van de Engelse rol in Europa later in deze analyse aan bod zal komen. Allereerst behoeft antwoord de vraag wat de Engelse identiteit volgens Defoe was. Reeds in het voorwoord kwam hij tot de kern van zijn perceptie: '*Liberty and Property, are the Glorious Attributes of the English Nation.*'¹⁰³ Door hiermee te beargumenteren dat vrijheid en eigendom inherente zaken waren, trad hij in de voetsporen van Harrington. Defoe vervolgde deze argumentatie door te poneren dat de *freeholder* het meest gebaat was bij de bescherming van vrijheid, simpelweg omdat hij een aandeel had in het grondgebied. '[*The Honest well meaning English Freeholder (...) loves his Liberty better than his Life, and won't sell it for Money.*']¹⁰⁴ De bescherming van deze vrijheid was volgens Defoe de kerntaak van het Lagerhuis, dat samen met de koning en het Hogerhuis deel uitmaakte van de *Due Ballance* en gedrieën niet kon falen, noch aan wapenen kon bezwijken.¹⁰⁵ Met de *Due Ballance* maakte

¹⁰² P.R. Beckschneider, *Daniel Defoe: His Life* (Baltimore 1989) 71-72. Beckschneider doelt met geheime overheidsdocumenten o.a. op de conversaties tussen Willem en diplomaten tijdens de vredesbesprekingen in Nijmegen (1678).

¹⁰³ D. Defoe, *An Argument Shewing, That a Standing Army With Consent of Parliament Is not Inconsistent with a Free Government, &c.* (Londen 1698) praefatio.

¹⁰⁴ Defoe, *An Argument Shewing*, 3.

¹⁰⁵ *Ibidem*, 12-13,19.

Defoe onderscheid tussen de Engelse constitutie en de oude *Gothick Ballance*, waar Trenchard beiden als synoniemen gebruikten. Volgens Defoe was de *Gothick Ballance* echter een aristocratische tirannie, waarin de niet-adellijke *freeholders* geen rechten en vrijheden bezaten. De contemporaine *Due Ballance* bood dit wel, en was daarom ‘*so highly applaude[d] as the best in the World*’.¹⁰⁶ Terwijl Trenchard en Johnson de Engelse constitutie natuurlijk en eeuwenoud beschouwden, zag Defoe, net als Harrington, de constitutie als een historisch verschijnsel. Al met al schiep Defoe het beeld van Engeland als een samenleving die de beste eigendomsbescherming ter wereld verworven had, wiens bezittende bevolking meer waarde hechtte aan vrijheid dan aan het leven zelf.

Daarmee distantieerde Defoe zich van Europa, waar de eigendomsbescherming minder efficiënt zou zijn. Veel meer schreef Defoe niet over Europa in het algemeen. Toen hij sprak over ‘*all the sad Instances of the Slavery of Nations, by Standing Armies*’, en ‘*other Free Nations*’ die zich met alle gevolgen vandien aan een staand leger hadden toevertrouwd, maakte hij niet duidelijk welke naties dit citaat omschreef.¹⁰⁷ Wat wél aan dit citaat opvalt, is het gebruik van de dichotomie tussen slavernij en vrijheid, ook aanwezig bij de *country* pamflettisten. Over specifieke naties liet Defoe zich meer uit, hoewel nog steeds in beperkte mate. Polen moest het bij hem ontgelden, omdat daar nog steeds de *Gothick Ballance* heerste waarin de vrijheid van de Poolse *Commons* nihil was. In dat opzicht schatte Defoe Engeland veel hoger in.¹⁰⁸ Zijn kritiek ging echter vooral uit naar de Fransen, tegen wie de Engelsen bondgenootschappen met andere staten sloten.¹⁰⁹ Voor die bondgenootschappen was het noodzakelijk een Engels leger te stationeren in Vlaanderen om te voorkomen dat, ‘*according to Custom*’, ‘*the French (...) break suddenly into Flanders*’.¹¹⁰

Hiermee gaf Defoe zijn tweede hoofdargument ter ondersteuning van zijn betoog dat een Engels staand leger niet alleen wenselijk, maar ook noodzakelijk was. De koning had volgens Defoe een leger nodig om tot bondgenootschappen toe te treden ter indamming van Frankrijk, ‘*[that had] grown too great for all the rest*’.¹¹¹ Immers, ‘*[i]f we have no Forces to assist a Confederate, who will value our Friendship, or assist us if we wanted it? To say we are Self-dependent; and shall never need the Assistance of our Neighbour, is to say what we are not sure of*’.¹¹² Defoe verlangde een Engelse interventionisme dus niet zozeer om de

¹⁰⁶ Defoe, *An Argument Shewing*, 15.

¹⁰⁷ *Ibidem*, 3.

¹⁰⁸ *Ibidem*, 15.

¹⁰⁹ *Ibidem*, 5.

¹¹⁰ *Ibidem*, 7.

¹¹¹ *Ibidem*, 5.

¹¹² *Ibidem*, 6.

vrijheden van Europa te beschermen. Integendeel, Engeland moest Vlaanderen beschermen opdat haar bondgenoten Engeland zouden helpen bij een mogelijke invasie op het Britse eiland.¹¹³ Evenals de andere pamflettisten besteedde Defoe ook geen aandacht aan een eventueel Engelse deelname aan een protestantse internationale. Het ontbinden van het Engelse leger in vreedstijd was '*destructive [only] of the present Interest of England, and of the Treaties and Alliances made by His Majesty with the Princes and States of Europe, who depend so much on his Aid in Guard of the present Peace.*'¹¹⁴ Dus, enerzijds schetste Defoe Engeland als een vrije samenleving met de beste eigendomsrechten ter wereld, anderzijds als een militaire grootmacht die anderen te hulp schiet, opdat zij Engeland op hun beurt beschermen wanneer zij in nood is.

Conclusie

Daarmee benadrukte Defoe, meer dan de andere pamflettisten, het belang van eigendom in de Engelse samenleving. Wat Pocock schreef over de filosofie van Harrington – '*property confers liberty*'¹¹⁵ - kwam overeen met de filosofie van Defoe. Maar ook Defoe bevond zich net als Somers op een internationaal podium, niet geheel onverwacht voor een voorstander van een leger in vreedstijd. Toch zegt deze internationale houding wat over de Engelse identiteit die beide heren schetsten: waar Trenchard en Johnson zich het liefst wilden afscheiden van Europese bemoeienis, zagen Somers en Defoe een Engeland voor zich dat innig verbonden was met het continent. Hoewel in de pamfletten de angst voor Franse agressie weerschalde, speelde de perceptie van een protestantse internationale geen prominente rol.

¹¹³ Defoe, *An Argument Shewing*, 6.

¹¹⁴ *Ibidem*, 24.

¹¹⁵ Pocock, 'Machiavelli, Harrington and English Political Ideologies in the Eighteenth Century', 575-576.

CONCLUSIE

De Nederlandse koning van Engeland Willem III verbaasde zich over de standvastigheid van de *countries* in het debat, en er gonsden zelfs geruchten dat de koning zelfs wilde aftreden.¹¹⁶ Dit leek overdreven, maar overstuur was Willem zeker. In een brief aan de Hollandse raadpensionaris Heinsius toonde hij zijn ongelooft: ‘*People here only busy themselves about a fanciful liberty, while they are forced to acknowledge that they never were so free, and have nothing to apprehend from me.*’¹¹⁷ Het lijkt erop dat Willem het bij het juiste eind had. De *countries* zegevierden en het parlement verkleinde het Engelse leger drastisch van ongeveer 75.000 naar 24.600 troepen.¹¹⁸

Deze scriptie had niet als taak te onderzoeken waarom de *country party* zo standvastig was in het bescherming van de Engelse vrijheden. Daarvoor blijven Lois Schwoerer en J.G.A. Pocock de voornaamste academici, wiens werken uitgebreid de antimilitaristische ideologie contextualiseren en verklaren. In deze scriptie is deze ideologie slechts een kader waarin de pamflettisten van 1697/8 hun percepties van de Engelse identiteit als *other* van Europa tentoonstelden. Linda Colley betoogde dat Britse identiteit pas in de achttiende eeuw werkelijk gestalte kreeg en het land schetste als vrij, protestants, en anti-Frans. Het Verenigd Koninkrijk distantieerde zich volgens haar niet alleen van Frankrijk, maar van het gehele Europese continent.¹¹⁹ Tony Claydon zag Frankrijk ook als *other* voor Engeland, maar benadrukte juist de Engelse betrokkenheid in een protestante internationale. De Engelsen zouden het als nationale plicht hebben gezien de geloofsgenoten te beschermen tegen het Franse agressieve katholicisme.¹²⁰

Hoewel Claydon aandroeg dat er tijdens Willems regeerperiode consensus heerste over de Engelse activiteit in de protestantse internationale, blijkt dat de pamfletten van zowel de *countries* als de *courts* het protestantse geloof vrijwel niet benoemden. De *courts* hadden weliswaar oog voor de voordelen van een Europese vrede, maar vooral in het kader van het eigenbelang. De *countries* distantieerden zich zelfs nog meer van Europa, en wilden Engeland feitelijk isoleren. Hoewel het ongetwijfeld kan kloppen dat de Negenjarige Oorlog het isolationisme had versterkt, lijkt van een sterke protestantse betrokkenheid geen enkele sprake.

¹¹⁶ Rubini, *Court and Country*, 145.

¹¹⁷ Willem III, Lodewijk XIV, *Letters of William III. and Louis XIV. and of Their Ministers; Illustrative of the Domestic and Foreign Politics of England from the Peace of Ryswick to the Accession of Philip V. of Spain. 1697 to 1700 I.* P. Grimblot (ed.) (Londen 1848) 148.

¹¹⁸ J. Childs, *The British Army of William III. 1698-1702* (Manchester 1987) 203, appendix C.

¹¹⁹ Colley, *Britons*.

¹²⁰ Claydon, *Europe and the Making of England*.

Wat de pamflettisten van beide zijden benadrukten, was de bescherming van de Engelse constitutie en vrijheid, de hoekstenen van de Engelse identiteit. De tegenstanders van het leger hielden de vurigste betogen ter bescherming van de *Gothick Ballance*. John Trenchard gaf het meest uitgebreid zijn visie op de Engelse identiteit, en stelde dat Engeland niet alleen vrij, maar ook commercieel, maritiem en insulair van karakter was. Samuel Johnson deed er een xenofobisch schepje bovenop, en vertelde Engeland het liefst te willen afsluiten voor legers en buitenlanders. Alleen zo kon de vrijheid, die zo inherent was aan *Englishness*, blijven bestaan.

Ook de *courts* voelden zich gecommiteerd tot de bescherming van de Engelse vrijheid, maar interpreteerden de Europese politiek als fragiel doch belangrijk voor het Engelse welzijn. Zij achtten het dus onmogelijk Engeland af te sluiten zoals Trenchard en Johnson propageerden, maar geloofden in de toewijding van de gehele Engelse natie tot integriteit en vrijheid. Als Engeland zichzelf niet zou bedriegen, maakte een staand leger onder parlementair toezicht geen kans de nationale vrijheden te ontnemen. Dus, inherent aan de Engelse natie was de liefde voor vrijheid en de aversie tegen corruptie.

Daarmee blijkt dat er toch een zeker natiegevoel bestond in de zeventiende eeuw, terwijl veel academici geloven dat de Engelse identiteit pas in de achttiende eeuw ontstond. Historici blijven onterecht voorzichtig met het toedichten van een nationale identiteit in de periode vóór de Verlichting. Dit creëert dus kansen voor een herinterpretatie van de zeventiende-eeuwse geschiedenis.¹²¹ Ook voor de periode na 1697 zijn er kansen tot goed historisch onderzoek. Een daarvan is de invloed van de pamfletten in de Amerikaanse koloniën. Schwoerer en Pocock hebben aangetoond dat de aversie tegen een staand leger weerslag vond in de Verenigde Staten, onder meer in de totstandkoming van de *right to bear arms* in de Bill of Rights van 1791.¹²² Toch laten historici ook hier de identiteitsdimensie buiten beschouwing, terwijl Engelsen en Amerikanen de aversie tegen staande legers juist reflecteerden op de identiteiten van Engeland, Europa en Amerika. De *Federalist Papers*, bijvoorbeeld, maakten uitermate veel gebruik van Europese voorbeelden om het kwaad van staande leger te verklaren.¹²³ Zaak voor historici is het om dit Amerikaanse exceptionalisme te verbinden met het anticontinentalisme van de Engelse pamflettisten.

¹²¹ Liah Greenfeld, bijvoorbeeld, betoogde dat de Engelse nationale identiteit al in de zestiende eeuw was ontstaan, en in populariteit groeide tijdens de Engelse Revolutie. Helaas heeft de academische gemeenschap haar these snel in de prullenbak gegooid, welke eigenlijk meer aandacht zou moeten krijgen. L. Greenfeld, *Nationalism. Five Roads to Modernity* (Cambridge MA 1992) 27-87.

¹²² Schwoerer, "No Standing Armies!", 188-200; Pocock, *The Machiavellian Moment*, 506-552.

¹²³ zie bijvoorbeeld: A. Hamilton, 'The Federalist No. 8. The Consequences of Hostilities Between the States', *New York Packet* 20 november 1787.

BIBLIOGRAFIE

Primaire bronnen:

Defoe, D., *An Argument Shewing, That a Standing Army With Consent of Parliament Is not Inconsistent with a Free Government, &c.* (Londen 1698).

Johnson, S., *A Confutation Of a late Pamphlet Intituled, A Letter Ballancing the Necessity of keeping a Land-Force in time of Peace, with the Dangers that may follow on it* (London 1698).

King and Barons of England, 'Magna Carta, 1215' (15 juni 1215)
<http://www.bl.uk/collection-items/magna-carta-1215> (11 januari 2015).

Somers, J., *A Letter Ballancing the Necessity Of Keeping A Land Force In Times of Peace: With The Dangers that may follow on it* (1697).

Thomson, J., T. Arne, *Rule, Britannia!* in: P.A. Scholes, *The Oxford Companion to Music*, 987.

Trenchard, J., *An Argument Shewing that a Standing Army Is inconsistent with a Free Government and absolutely destructive to the Constitution of the English Monarchy* (Londen 1697)

Vernon, J., *Letters Illustrative of the Reign of William III from 1696 to 1708, Addressed to the Duke of Shrewsbury*, G.P.R. James ed. (Londen 1841).

Willem III, Lodewijk XIV, *Letters of William III. and Louis XIV. and of Their Ministers; Illustrative of the Domestic and Foreign Politics of England from the Peace of Ryswick to the Accession of Philip V. of Spain. 1697 to 1700 I.* P. Grimblot (ed.) (Londen 1848).

Secundaire literatuur:

Anderson, B., *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism* (New York 2006).

Armitage, D., *The Ideological Origins of the British Empire* (Cambridge 2000).

Beckschneider, P.R., *Daniel Defoe: His Life* (Baltimore 1989).

Berry, H.E., *A Dress Rehearsal for Revolution: John Trenchard and Thomas Gordon's Works in Eighteenth-century British America* (Lanham 2007).

Brubaker, R., *Citizenship and Nationhood in France and Germany* (Cambridge 1992).

Childs, J., *The British Army of William III. 1698-1702* (Manchester 1987).

Claydon, T., *Europe and the Making of England. 1660-1760* (Cambridge 2007).

- Claydon, T., *William III and the Godly Revolution* (Cambridge 2004).
- Colley, L., *Britons. Forging the Nation 1707-1837* (New Haven 1992).
- Gellner, E., *Nations and Nationalism* (Oxford 1983).
- Goldsmith, M.M., 'Public Virtue and Private Vices: Bernard Mandeville and English Political Ideologies in the Early Eighteenth Century.' *Eighteenth-Century Studies* 4 (1976).
- L. Greenfeld, *Nationalism. Five Roads to Modernity* (Cambridge MA 1992).
- Habermas, J., *Strukturwandel der Öffentlichkeit : Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft* (Frankfurt am Main 1990).
- Hall, S., 'The Spectacle of the Other', in: S. Hall (ed.) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (London 1997) H4.
- Harris, J., 'The Grecian coffee house and political debate in London, 1688–1714.' *The London Journal* 25 (2000).
- Harris, T., *Politics under the Late Stuarts. Party Conflict in a Divided Society 1660-1715* (London 1993).
- Haydon, C., "'I love my King and my Country, but a Roman Catholic I hate": anti-Catholicism, Xenophobia and National Identity in Eighteenth-century England,' in: T. Claydon, I. McBride (eds.) *Protestantism and National Identity: Britain and Ireland, c. 1650-c. 1850* (Cambridge, 1998).
- Hayton, D., 'The 'Country Interest' and the party system, 1689-c.1720.' in: C. Jones (ed.) *Party and Management in Parliament, 1660-1784* (New York 1984) 37-86.
- Hobsbawm, E., *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth and Reality* (Cambridge 2012).
- Horwitz, H., *Parliament, Policy, and Politics in the reign of William III* (Manchester 1977).
- Horwitz, H., 'The Structure of Parliamentary Politics.' in: G. Holmes (ed.) *Britain after the Glorious Revolution 1689-1714* (London 1969).
- Hill, C., 'The English Revolution and Patriotism.' in: R. Samuel (ed.) *Patriotism: The Making and Unmaking of British National Identity. Volume I: History and Politics* (London 1989).
- Jardine, L., *Going Dutch: How England Plundered Holland's glory* (London 2008).
- Jones, J.R., A.G. Dickens, *Country and Court: England, 1658-1714* (Cambridge MA 1978).
- Kenyon, J.P., *Revolution Principles* (Cambridge 1977).
- Kumar, K., *The Making of English National Identity* (Cambridge 2003).

- Langford, P., *Englishness Identified: Manners and Character, 1650-1850* (Oxford 2001).
- Meinecke, F., *Weltbürgertum und Nationalstaat* (München 1908).
- Monod, P., 'Jacobitism and Country Principles in the Reign of William III.' *The Historical Journal* 2 (1987) 289-310.
- North, D.C., J.J. Wallis, B.R. Weingast, *Violence and Social Orders* (Cambridge 2009).
- NTR Andere Tijden, 'De Gouden Eeuw: Het Begin van het Einde' (versie 5 maart 2013) <http://goudeneeuw.ntr.nl/krant/afleveringen/#/overzicht/13/> (28 november 2014).
- Onnekink, D., *The Anglo-Dutch Favourite: The Career of Hans Willem Bentinck, 1st Earl of Portland (1649-1709)* (Aldershot 2007).
- Pincus, S., *1688. The First Modern Revolution* (New Haven 2009).
- Pocock, J.G.A., 'Machiavelli, Harrington and English Political Ideologies in the Eighteenth Century.' *The William and Mary Quarterly* 4 (1965) 549-583.
- Pocock, J.G.A., *The Machiavellian Moment. Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition* (Princeton 1975).
- Pocock, J.G.A., (ed.) *The Political Works of James Harrington* (Cambridge 1977).
- Richetti, J., *The Life of Daniel Defoe: A Critical Biography* (Malden 2005).
- Rose, C., *England in the 1690s. Revolution, Religion and War* (Oxford 1999)
- Rubini, D., *Court and Country 1688-1702* (Londen 1967).
- Sachse, W.L., *Lord Somers: A Political Portrait* (Manchester 1975).
- Sahlin, P., *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees* (Los Angeles 1989).
- Schwoerer, L.G., "No Standing Armies!" *The Antiarmy Ideology in Seventeenth-century England* (Baltimore 1974).
- Wilson, T., H. Donnan, *Border Identities: Nation and State at International Frontiers* (Cambridge 1998).
- Yarrow, A., *Corfe Castle* (Swindon 2006).
- Zook, M., 'Early Whig Ideology, Ancient Constitutionalism, and the Reverend Samuel Johnson' *Journal of British Studies* 2 (1993).